

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2016 m. kovo 17 d.

Pasaulio ekonomikos plėtra yra sulėtėjusi. Vertinama, kad 2015 m. pasaulio ekonomika paaugo apie 3 proc. – mažiausiai nuo 2010 m., kai ūkio aktyvumas ėmė atsigauti po pasaulinės finansų krizės. Pastaraisiais metais ypač sulėtėjo besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių ir besivystančių šalių ekonominė plėtra. Tam įtakos turėjo kaupęsis įsiskolinimas kai kuriose šalyse, pvz., Kinijoje, skatinęs įtampą finansų sektoriuje ir neapibrėžtumą dėl tolesnės ūkio plėtros. Poveikio turėjo ir pasikeitusi padėtis pasaulinėse žaliavų rinkose, viešųjų finansų problemos žaliavas eksportuojančiose šalyse. Vertinama, kad praėjusiais metais besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių ir besivystančių šalių ekonomika paaugo apie 4 proc., o tai ketvirtadaliu mažiau, nei ji vidutiniškai per metus paaugdavo atsigavimo laikotarpiu (nuo 2010 m.).

Pastaruju metu pasaulio ūkis pasižymi ne tik menkesne plėtra, bet ir krintančiomis žaliavų kainomis, visų pirma – energijos. Per mažiau nei dvejus metus naftos kaina, skaičiuojama JAV doleriais, iš viso sumažėjo daugiau nei 70 proc. Tokiai kainos raidai lemiamą įtaką darė gausesnės investicijos šios žaliavos išgavimo sektoriuje, sudariusios galimybes didinti naftos išgavimą. Šių pasiūlos pokyčių įvyko, kai pasaulio ekonominė plėtra, taigi ir įvairių žaliavų paklausa, ėmė augti mažiau. Išgautos naftos atsargoms esant nemenkoms, o pasaulio ūkio perspektyvoms – tik nedaug gerėjančioms, manoma, kad naftos kaina artimiausiu metu neturėtų pastebimiau kilti.

Išorės aplinka stipriai veikia eksporto rodiklius Lietuvoje. Rusijoje – svarbioje Lietuvos prekybos partnerėje – realusis BVP pernai sumažėjo 3,7 proc. Vertinama, kad kitų NVS šalių (jos yra finansiniais ir ekonominiais ryšiais glaudžiai susijusios su Rusijos ūkio raida) ekonomika susitraukė maždaug 2 proc. Tokie pokyčiai ir Rusijos taikomi prekybos apribojimai lėmė, kad 2015 m. prekių eksportas į NVS šalis tapo mažesnis 2,2 mlrd. eurų (beveik trečdaliu), o paslaugų eksportas į šį regioną per 2015 m. pirmuosius tris ketvirčius, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, sumažėjo 0,3 mlrd. eurų (beveik ketvirtadaliu). Rinkų praradimas rytiniame regione eksportuotojus skatino aktyviau veikti kituose regionuose, visų pirma, šalyse, kuriose paklausa importuojamoms prekėms ir paslaugoms augo. 2015 m. ypač pagyvėjo tiek prekių, tiek paslaugų eksportas į ES šalis. Prie eksporto augimo prisidėjo ir ūgtelėjęs eksportas į JAV, Saudo Arabiją, Jungtinius Arabų Emyratus, Pietų Korėją, Indiją, Ukrainą ir kt. Nepaisant pablogėjusios tarptautinės aplinkos, šalies eksporto rezultatai pernai vis dėlto nebuvo nuviliantys – per metus ir realusis prekių, ir realusis paslaugų eksportas net šiek tiek padidėjo.

Mažesnė eksportuojančio sektoriaus plėtra kol kas neturi akivaizdesnio poveikio vidaus paklausos raidai. Praėjusių metų pradžioje vartotojų lūkesčiai buvo prastesni, bet vėliau pagerėjo ir dabar yra gerokai pakylėti. Pramonės ir prekybos įmonių lūkesčiai nemažai svyravo, tačiau pernai vis dėlto nepablogėjo, o paslaugų sektoriaus įmonių perspektyvų vertinimas tapo geresnis. Neblogėjant lūkesčių vertinimo rodikliams, įmonės toliau gausino samdomųjų darbuotojų gretas, vis daugiau kai kurių ekonominių veiklų įmonių reiškė susirūpinimą dėl darbuotojų stygiaus. Tai prisidėjo prie darbo užmokesčio kilimo. Tiesa, prie jo ūgtelėjimo prisidėjo ir minimalios mėnesinės algos padidinimas. Nekylant kainoms, didesnės darbo pajamos sudarė galimybes namų ūkiams daug daugiau vartoti. Panašios tendencijos buvo stebimos ir investavimo srityje. Nepaisant prastesnės tarptautinės aplinkos ir sulėtėjusios ekonominės plėtros, padaugėjo investicijų į mašinas ir įrenginius, pastatus ir statinius. Prie tokios investicijų raidos prisidėjo jau netrumpą laiką pastebimas poreikis plėsti gamybos pajėgumus, pagyvėjusi nekilnojamojo turto rinka ir iš ES fondų gaunamų lėšų naudojimas, kuris praėjusiais metais, baigiantis galimybei pasitelkti lėšas iš ankstesnės ES finansinės perspektyvos, suintensyvėjo. Tiesa, metų antroje pusėje labiausiai gausėjo investicijos į gamybos priemones, o investicijų į pastatus ir statinius daugėjo vis mažiau ir tai ribojo statybų ekonominės veiklos aktyvumą.

Prognozuojamu laikotarpiu, t. y. 2016–2017 m., vidaus paklausa toliau nemenkai kils. Be to, daugiau nei pernai turėtų augti eksportas, nes ir tarptautinė aplinka turėtų pagerėti. Aktyvesnis eksportuojantysis sektorius turėtų lemti geresnius viso ūkio rezultatus. Numatoma, kad 2016 m. Lietuvos realusis BVP padidės 2,6 proc., t. y. daugiau nei pernai. Tiesa, toks ūkio augimo rodiklis yra mažesnis nei prognozuotas anksčiau, nes praėjusių metų pabaigoje ekonominė plėtra buvo šiek tiek menkesnė, nei tikėtasi, o ir pagrindinių prekybos partnerių, ypač Rusijos, numatoma ekonominė perspektyva dabar vertinama atsargiau. Tolesniu laikotarpiu, būtent 2017 m., ūkio plėtra, skatinama palankesnės ekonominės raidos daugelyje pasaulio regionų, turėtų dar labiau paspartėti ir priartėti prie tokių tempų, kokie buvo stebimi keletą ankstesnių metų.

Vartotojų kainos yra pastebimai nukritusios. 2015 m. buvo pirmieji neigiamos vidutinės metinės infliacijos metai po daugiau nei dešimtmečio pertraukos (paskutinį kartą infliacija buvo neigiama 2003 m.). Kainos krito dėl išorės veiksnių, ypač dėl pasaulyje pigios naftos. Dėl jos atpigimo labai sumažėjo energijos prekių kainos Lietuvoje, o tai ir lėmė neigiamą infliaciją. Vis dėlto numatoma, kad tokia padėtis nesitęs, t. y. šiemet ir 2017 m. infliacija jau turėtų būti teigiama. Prognozuojama, kad šiemet ji sudarys 0,5, o 2017 m. – 1,8 proc. Tiesa, dabar numatoma 2016 m. infliacija yra gerokai mažesnė, nei ji prognozuota anksčiau. Šie prognozės pokyčiai irgi yra susiję su nafta: pastaraisiais mėnesiais ji buvo daug pigesnė, nei tikėtasi, todėl ir energijos kainos vartotojams šiais metais turėtų kristi kur kas labiau, nei anksčiau manyta. Kitų – ne energijos – kainų prognozė iš esmės nesikeičia: kainos ir toliau kils, tačiau kilimas nebus spartus.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2015–2017 m.

	2016 m. kovo mėn. prognozė ^a			2015 m. gruodžio mėn. prognozė		
	2015 ^b	2016 ^b	2017 ^b	2015 ^b	2016 ^b	2017 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	-0,7	0,5	1,8	-0,6	1,4	-
BVP defliatorius ^c	0,1	0,8	2,0	-0,3	1,2	-
Darbo užmokestis	5,1	5,3	5,3	4,8	5,0	-
Importo defliatorius ^c	-6,4	-3,1	1,4	-4,8	0,2	-
Eksporto defliatorius ^c	-3,8	-2,7	1,4	-2,9	0,1	-
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas ^c	1,7	2,6	3,4	1,7	2,9	-
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	4,9	4,2	4,0	4,6	4,1	-
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	2,1	0,9	1,2	1,8	0,9	-
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas ^c	9,6	2,4	7,4	7,5	2,6	-
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	1,0	2,9	4,8	0,8	3,3	-
Prekių ir paslaugų importas ^c	6,9	3,2	5,7	7,3	3,6	-
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	9,1	8,6	8,3	9,4	9,0	-
Užimtųjų skaičius ^d (% , pokytis per metus)	1,2	0,2	0,1	1,2	0,2	-
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	-0,5	-0,5	-1,2	-1,5	-1,9	-
Einamosios sąskaitos balansas	-2,1	-1,9	-2,7	-2,5	-3,5	-
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	0,9	0,2	-0,1	0,2	-1,6	-

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal informaciją, paskelbtą iki 2016 m. vasario 15 d.

^b Prognozė

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką

^d Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją